

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Climate change litigation: een groeisput in acht trends

Oostrum, C.H.A. van

Citation

Oostrum, C. H. A. van. (2022). Climate change litigation: een groeisput in acht trends. *Bedrijfsjuridische Berichten*, 2022(24), 344-346. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3513788>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3513788>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Bb 2022/90

Climate change litigation: een groeispurt in acht trends

Mr. C.H.A. van Oostrum, datum 15-11-2022

Datum	15-11-2022
Auteur	Mr. C.H.A. van Oostrum ^[1]
JCDI	JCDI:ADS678166:1
Vakgebied(en)	Milieurecht / Algemeen Verbintenissenrecht / Schadevergoeding

1. Inleiding

In de *Climate Change Laws of the World Database*^[2] en de *United States Climate Litigation Database*,^[3] worden rechtszaken geregistreerd die gaan over klimaatverandering. Een analyse van deze databases vindt jaarlijks plaats. Onlangs is het rapport verschenen over de periode mei 2021 tot mei 2022, het rapport *Global Trends in Climate Change Litigation: 2022 Snapshot*.^[4] Deze bijdrage bespreekt indachtig dit rapport en met bijzondere aandacht voor ondernemingen acht trends in climate change litigation (hierna: klimaatrechtszaken).

2. Trends

Van de 2002 rechtszaken die in de databases zijn geregistreerd, zijn circa één vierde in de afgelopen twee jaar aanhangig gemaakt. Deze toename aan zaken weerspiegelt zowel hoe de samenleving klimaatverandering ervaart als de snelheid waarmee de juridische omgeving verandert. Deze beide aspecten dragen ertoe bij dat klimaatrechtszaken een probaat drukmiddel zijn voor het aanjagen van overheden en ondernemingen om meer ambitie te tonen bij het tegengaan van klimaatverandering. Het Intergovernmental Panel on Climate Change (hierna: IPCC) stelt ter zake: “ *Climate-related litigation, for example by governments, private sector, civil society and individuals is growing, with a large number of cases in some developed countries, and with a much smaller number in some developing countries, and in some cases, has influenced the outcome and ambition of climate governance.*”^[5]

De geregistreerde klimaatrechtszaken zijn voor het merendeel aangespannen door niet-gouvernementele organisaties (hierna: NGO's). Bij ruim 70% van de zaken zijn overheden gedagvaard. In de overige gevallen hoofdzakelijk ondernemingen.

2.1 Trend 1: meer zaken in ontwikkelingslanden

De meeste klimaatrechtszaken worden aangespannen in Westerse landen, met name in de VS. Niettemin stijgt het aantal zaken in ontwikkelingslanden. Het rapport identificeerde 47 klimaatrechtszaken in Latijns-Amerika en het Caribisch gebied, 28 in de regio Azië-Pacific en 13 zaken in Afrika. Deze 88 zaken zijn een aanzienlijke stijging ten opzichte van de 58 die in de voorgaande periode werden geïdentificeerd (mei 2020-mei 2021). Deze aanwas is deels te verklaren door verbeterde dataverzamelmethode. Tegelijkertijd sluit deze toename aan bij de wereldwijde stijging van het aantal klimaatrechtszaken.^[6]

2.2 Trend 2: meer sectoren aangesproken

Historisch gezien zijn klimaatrechtszaken waarbij ondernemingen worden gedaagd, gericht op ondernemingen uit de olie- en gasector. In het rapport wordt echter een trend gesignaleerd waarbij in toenemende mate ook ondernemingen uit andere sectoren worden aangesproken. In de onderzochte periode zijn meer dan de helft van de tegen ondernemingen aangespannen klimaatrechtszaken ingezet tegen bedrijven die niet afkomstig zijn uit de olie- en gasector, zoals ondernemingen uit de voedingsmiddelenindustrie, de rubber- en kunststofindustrie, de financiële dienstverlening, maar ook lucht- en scheepvaartondernemingen.^[7]

2.3 Trend 3: diversificatie processtrategieën

De geregistreerde zaken geven blijk van een steeds grotere variëteit aan processtrategieën die zelfstandig of in combinatie met elkaar worden gebruikt. Op grond van deze strategieën heeft het rapport een typologie opgesteld, te weten: (1) *challenging government framework*, (2) *challenging corporate framework*, (3) *enforcing climate standards*, (4) *challenging flow of public financing for climate-unfriendly projects*, (5) *challenging failure to adapt to climate change policies*, (6) *damages for climate impact*, (7) *climate-washing*, (8) *personal responsibility*.^[8]

Strategie (1) en (2) behoeven nadere toelichting. Dit type rechtszaken heeft betrekking op de plannen van overheden^[9] en ondernemingen^[10] om klimaatverandering tegen te gaan. Eisers in *framework*-zaken stellen dikwijls dat de betreffende plannen weinig ambitieus zijn, een gebrekkig ontwerp hebben of niet adequaat worden uitgevoerd.

Framework-zaken zijn een vorm van *systemic lawyering*.^[11] Deze rechtszaken zijn niet primair gericht op de zorgen van een individuele rechtszoekende, maar zetten in op systemische verandering. Het uitgangspunt is daar te interveniëren waar het grootst mogelijke effect kan worden bereikt op sociaaleconomische systemen die zorgen voor klimaatverandering. Een rechtszaak wordt bijvoorbeeld niet aanspannen tegen de grootste vervuiler binnen een bepaalde sector, maar jegens de onderneming die binnen de betreffende sector een sleutelrol vervult. Dit met als doel de sector als geheel te destabiliseren en te bewegen tot duurzamer (ondernemings)gedrag. Wanneer dit type rechtszaak succesvol is en de sleutelactor een ambitieuzer klimaatbeleid omarmt, dan heeft dit een *ripple effect* en zorgt voor snelle veranderingen in bijvoorbeeld het politieke landschap of de waardeketen.

2.4 Trend 4: rechtszaken ter beperking van klimaatregulering

Klimaatrechtszaken worden gewoonlijk ingezet met het (uiteindelijke) doel klimaatverandering te mitigeren. In dit licht is een opvallende trend waar te nemen. In het rapport wordt opgemerkt dat ook regelgeving of beleid wordt aangevochten dat potentieel leidt tot vermindering van broeikasgasemissies. Bij dit type rechtszaken betwisten eisers bijvoorbeeld wet- en regelgevende bevoegdheden van nationale en regionale overheden inzake klimaatwetgeving zodat juridische barrières worden opgeworpen tegen het introduceren van klimaatmaatregelen.^[12]

In dit kader worden ook zogeheten SLAPP-zaken (*strategic litigation against public participation*) aangespannen tegen milieuorganisaties en overheidsfunctionarissen teneinde hen te ontmoedigen klimaatrechtszaken te beginnen of te continueren. Bij SLAPP-zaken beoogt de eiser om kritische actoren het zwijgen op te leggen, door bijvoorbeeld te dreigen met (overvloedig) procederen of te zorgen voor hoge proceskosten door het veelvuldig aanspannen van rechtszaken.^[13]

Eveneens passend bij trend 4 zijn zaken waarin via *Investor-State Dispute Settlement proceedings* compensatie wordt geëist voor *stranded assets*. Dit kan resulteren in claims die miljarden Euro's bedragen, met als mogelijk gevolg dat overheden de invoering van klimaatwetgeving uitstellen, of er zelfs in het geheel van afzien.^[14]

2.5 Trend 5: persoonlijke aansprakelijkheid bestuurders

Volgens het rapport is het de verwachting dat bestuurders vaker persoonlijk aansprakelijk worden gesteld voor aan klimaatverandering gerelateerde zaken, zoals de afwezigheid van een degelijk *net zero*-beleid of de gebrekkige uitvoering ervan. Aanleiding voor deze verwachting is de zaak die Milieuorganisatie ClientEarth is begonnen tegen de bestuurders van Shell PLC.^[15] De milieuorganisatie meent, in zijn hoedanigheid van aandeelhouder, dat de bestuurders van Shell PLC in gebreke zijn bij het formuleren en uitvoeren van een klimaatstrategie die in overeenstemming is met het Akkoord van Parijs. Dit zou in strijd zijn met het adequaat vervullen van de bestuurstaken krachtens section 172 en section 174 Companies Act 2006. Dientengevolge zijn de bestuurders persoonlijk aansprakelijk gesteld.^[16] In deze zaak is nog geen vonnis gewezen, maar het lijkt niettemin een voorbode te zijn voor wat komen gaat. Bestuurders doen er goed aan om duurzaamheidsaangelegenheden nauwgezet en realistisch te betrekken bij het formuleren van de strategie en het beleid van de onderneming en daarover duidelijk te communiceren.

2.6 Trend 6: climate-washing

Uit de databases volgt dat ondernemingen vaker worden aangesproken op hun communicatie met betrekking tot klimaatverandering. Als een onderneming zich klimaatvriendelijker voordoet dan de werkelijkheid rechtvaardigt, kan er sprake zijn van *climate-washing*. Beweringen met *climate-washing*-risico gaan dikwijls over de klimaatdoelen van de onderneming, bepaalde eigenschappen van een product of dienst, (klimaat)investeringen, financiële risico's met betrekking tot klimaatverandering of door de onderneming veroorzaakte klimaatschade.

In de zaak *Australasian Centre for Corporate Responsibility (ACCR) v. Santos* heeft eerst genoemde partij het Australische olie- en gasbedrijf Santos voor de rechter gedaagd omdat deze onderneming misleidend zou zijn geweest in haar jaarverslag over haar aardgas en *net zero*-beleid.^[17] Santos zou een verkeerde voorstelling van zaken geven door te beweren dat aardgas ' *clean fuel* ' is en de onderneming ' *clean energy* ' levert hetgeen evident haaks staat op het werkelijke effect van fossiele brandstoffen op het klimaat. Ook zou het *net zero*-beleid van Santos redelijkerwijs niet geloofwaardig zijn. Santos zou als zodanig een inbreuk maken op de Australische Corporations Act 2001 en de Australian Consumer Law.^[18] ACCR heeft de rechter verzocht om een declaratoir vonnis over de vraag of de beweringen van Santos misleidend of bedrieglijk zijn en indien bevestigend beantwoord Santos te verplichten een corrigerende verklaring aan de aandeelhouders te publiceren.^[19]

Een tweede voorbeeld van *climate-washing* betreft de uitspraak van de Reclame Code Commissie (hierna: RCC) inzake klachten over CO₂-beweringen van KLM waarin de luchtvaartmaatschappij reclame maakt voor CO₂-neutraal vliegen. De RCC acht de uitingen van KLM in strijd met art. 2 en 3 Milieu Reclame Code. Inmiddels heeft KLM de reclame-uitingen aangepast, maar de onderneming is niettemin wederom onder vuur komen te liggen. KLM is voor de rechter gedaagd door milieuorganisatie Fossilvrij NL en andermaal zijn de uitingen van KLM over duurzaam vliegen de steen des aanstoots.^[20]

2.7 Trend 7: indirecte druk op ondernemingen neemt toe

Uit het rapport blijkt dat ondernemingen vaker onderwerp zijn van klimaatrechtszaken mede omdat overheden door NGO's en anderen onder druk worden gezet om meer te doen tegen klimaatverandering. Door rechtszaken en media-aandacht kunnen overheden worden bewogen om scherpere doelen en regelgeving af te kondigen of om bestaande regelgeving beter te handhaven. Een grotere klimaatambitie bij overheden leidt doorgaans tot meer regulering en aandacht voor de emissies van de private sector.^[21]

In aanvulling op het voorgaande: ook de maatschappelijke consensus om te acteren tegen klimaatverandering groeit. Deze consensus vloeit mede voort uit het Akkoord van Parijs en de aldaar afgesproken grenzen aan het opwarmen van de aarde en wordt kracht bijgezet door de rapporten van het IPCC. Naarmate de zichtbare negatieve gevolgen van klimaatverandering toenemen, zal deze consensus ongetwijfeld aan kracht winnen. Het voorgaande heeft tot gevolg dat maatschappelijke zorgvuldigheidsnormen ter zake van klimaatverandering

harder worden. De uitspraak van de rechtbank Den Haag d.d. 26 mei 2021 inzake Milieudefensie c.s./Royal Dutch Shell PLC is daarvan een voorbeeld.^[22]

2.8 Trend 8: strengere klimaatregulering: ondernemingsinformatie en gedragskaders

Wetgevers wereldwijd zijn bezig om strengere klimaatregelgeving te ontwerpen en uit te vaardigen. Een voorbeeld hiervan is het voorstel van de Europese Commissie (hierna: Commissie) over Corporate Sustainability Reporting.^[23] Dit richtlijnvoorstel verplicht ondernemingen meer en kwalitatief betere duurzaamheidsinformatie openbaar te maken. Ondernemingen moeten aandacht besteden aan en transparanter zijn over klimaatgerelateerde risico's, zoals het publiceren van plannen om ervoor te zorgen dat het bedrijfsmodel en de -strategie verenigbaar zijn met de overgang naar een duurzame economie in overeenstemming met het Akkoord van Parijs.^[24]

Een tweede voorbeeld betreft het richtlijnvoorstel van de Commissie inzake Corporate Sustainability Due Diligence. Dit richtlijnvoorstel bestaat uit bepalingen die in essentie zijn terug te voeren op twee onderwerpen, namelijk: 1) *sustainable corporate governance* en 2) *sustainability due diligence*. Met betrekking tot dit laatste onderwerp bevat het richtlijnvoorstel bepalingen over het voeren van passende zorgvuldigheid in de waardeketen. Deze bepalingen beogen dat een onderneming informatie verstrekt over haar waardeketen en de mate waarin de onderneming en haar ketenpartners duurzaam handelen, ook ten aanzien van het klimaat.^[25]

Duurzaamheidsinformatie wordt getoetst en gebruikt door NGO's die via *private enforcement* ondernemingen controleren en aanjagen om in voorkomend geval meer inzet te tonen op duurzaamheid. Deze NGO's worden hierbij geholpen door regelgeving waaruit blijkt wat de verantwoordelijkheden zijn van private (en publieke) actoren inzake het mitigeren van klimaatverandering.

Ter illustratie van het bovenstaande, de *sustainable corporate governance* bepalingen uit de CSDD geven NGO's handvatten om ondernemingen en bestuurders aan te spreken op gedrag dat is gerelateerd aan klimaatverandering. Art. 25 CSDD biedt bijvoorbeeld een haakje ter zake. In dit artikel is de zorgplicht voor bestuurders uiteengezet. Bestuurders moeten "bij het vervullen van hun plicht om te handelen in het belang van de onderneming, rekening houden met de gevolgen van hun beslissingen voor duurzaamheidskwesaties, met inbegrip van, waar van toepassing, de gevolgen voor mensenrechten, klimaatverandering en milieu".^[26]

3. Slot

Klimaatprocederen is de kinderschoenen ontgroeid. Uit het rapport blijkt dat klimaatrechtzaken met rappe schreden talrijker en geraffineerder worden. Niettemin is dit type rechtzaken verre van uitontwikkeld. De praktijk zal meer *litigation* mogelijkheden ontdekken, nieuwe regelgeving en rechtzaken maken duidelijker wat van actoren wordt verwacht en rechters krijgen meer gevoel voor de materie. De groeispruit van klimaatrechtzaken houdt stellig aan, reden te meer om uit te zien naar de 2023 *Snapshot*.

Voetnoten

[1] Chris van Oostrum is verbonden aan de afdeling Ondernemingsrecht van de Universiteit Leiden.

[2] <https://climate-laws.org/> (geraadpleegd op 30 september 2022).

[3] <http://climatecasechart.com/> (geraadpleegd op 30 september 2022).

[4] J. Setzer & C. Higham, *Global trends in climate change litigation: 2022 snapshot*, Policy report June 2022. <https://www.lse.ac.uk/granthaminstitute/wp-content/uploads/2022/08/Global-trends-in-climate-change-litigation-2022-snapshot.pdf> (geraadpleegd 30 september 2022).

- [5] Intergovernmental Panel on Climate Change, *Climate Change 2022. Mitigation of Climate Change. Summary for Policymakers*, par. E.3.3.
- [6] Setzer & Higham 2022, p. 10-11.
- [7] Setzer & Higham 2022, p. 12-14.
- [8] Setzer & Higham 2022, p. 15-25.
- [9] HR 20 december 2019, ECLI:NL:HR:2019:2007 (*De staat der Nederlanden/Stichting Urgenda*).
- [10] Rb. Den Haag 26 mei 2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:5337 (*Milieudefensie c.s./ Royal Dutch Shell PLC*).
- [11] Setzer & Higham 2022, p. 17.
- [12] Setzer & Higham 2022, p. 23.
- [13] Massachusetts High Court 24 mei 2022, SJC-13211 (*Commonwealth v. Exxon Mobil Corp*).
- [14] Setzer & Higham 2022, p. 23-24.
- [15] ClientEarth versus Board of Directors Shell. <https://www.clientearth.org/latest/press-office/press/clientearth-starts-legal-action-against-shell-s-board-over-mismanagement-of-climate-risk/> (geraadpleegd op 1 oktober 2022).
- [16] Section 174 Companies Act 2006.
- [17] <https://www.accr.org.au/news/australasian-centre-for-corporate-responsibility-files-landmark-case-against-santos-in-federal-court/> (geraadpleegd op 11 oktober 2022).
- [18] Section 1041H Corporations Act 2001; Section 18, 33 Australian Consumer Law.
- [19] Thans heeft ACCR de verwijten jegens Santos uitgebreid. <https://www.accr.org.au/news/australasian-centre-for-corporate-responsibility-expands-landmark-federal-court-case-against-santos/> (geraadpleegd op 6 oktober 2022).
- [20] <https://www.parool.nl/nederland/fossielvrij-daagt-klm-voor-de-rechter-om-misleidende-reclames~b24f4da3> (geraadpleegd op 7 oktober 2022).
- [21] Setzer & Higham, *What can corporate actors learn from climate change litigation?*, blog 4 oktober 2021. <https://www.lse.ac.uk/granthaminstitute/news/what-can-corporate-actors-learn-from-climate-change-litigation/> (geraadpleegd op 10 oktober 2022).
- [22] Rechtbank Den Haag 26 mei 2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:5337; C. de Groot, 'Petroleum and beyond', *NJB* 2022, afl. 2, p. 111-114, p. 112-113.
- [23] Voorstel voor een Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad tot wijziging van Richtlijn 2013/34/EU, Richtlijn 2004/109/EG, Richtlijn 2006/43/EG en Richtlijn (EU) nr. 537/2014 betreffende duurzaamheidsrapportage door ondernemingen (voor de EER relevante tekst), Brussel, 21.4.2021, COM(2021) 189 final, 2021/0104 (COD). Voor meer informatie over dit richtlijnvoorstel zie C. Groot, H. Koster & C.H.A. van Oostrum, 'Corporate Sustainability Reporting Directive: naar herziening van de Europese duurzaamheidsverslaggeving', *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie* 2022, 96 (3/4), p. 61-73. DOI 10.5117/mab.96.82479.
- [24] Voorgesteld art. 19 bis lid 2 sub a onder iii, 29 bis lid 2 sub a onder iii CSRD. Vgl. art. 15 CSDD.

[25] Art. 4-11, 15 CSDD.

[26] Voor meer informatie zie C.H.A. van Oostrum, 'In vergelijking gewogen: de CSDD en tweede generatie bindende ketenregelgeving', *Onderneming en Financiering* 2022-2, p. 29-48, p. 39.